

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

KAYĞIN, Ş. (2021). Thomas Bernhard'ın "Çocuk" Adlı Otobiyografik Yapıtında Çocuk Anlatıcı Bakış Açısı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (1) , 289-304.

Thomas Bernhard'ın "Çocuk" Adlı Otobiyografik Yapıtında Çocuk Anlatıcı Bakış Açısı

Şenay KAYĞIN (*)

Öz: Alman yazınının önemli isimlerinden olan Avusturyalı yazar Thomas Bernhard'ın "Çocuk" adlı romanı yazarın, otobiyografik beşlemesinin sonuncusudur. Bernhard'ın çocukluk dönemine dair yaşantılarının konu edildiği söz konusu roman, çocuk anlatıcı bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Romanda ayrıca Almanya ve Avusturya'da Nazizmin yaygınlaşmasıyla birlikte İkinci Dünya Savaşı yıllarının atmosferi, çocuk gözüyle yansıtılmaktadır. Yazarın otobiyografik izler taşıyan çelişkili yaşam öyküsü ironik bir biçimde yapıtlarında yeniden yer verilerek gözler önüne serilmiştir. Bernhard'ın otobiyografik yapıtlarında gerçek ve kurmaca ayırt edilemeyecek kadar iç içe geçmiştir. Onun otobiyografisi bu bağlamda bir yazarın gerçek yaşamı yerine, gerçekliğin kendisine otobiyografik bir gönderme süreci olarak da değerlendirilmektedir. Yazınsal metinlerde dikkat çeken çocuk anlatıcı, olayları bir çocuğun bakış açısından anlatır. Çocuk anlatıcının dil ve üslubu çocuk ruhunu yansıtır niteliktedir. İlk çocuk- ben anlatıcı örneği olan Mark Twain'in Die Abenteuer des Huckleberry Finn adlı romanıyla başlayan çocuk kahraman/anlatıcı serüveni, Tom Sawyer gibi çocuk kahramanlar ile gelişim göstermiştir. Bu çalışmada Bernhard'ın, "Çocuk" romanı, çocuk anlatıcı bakış açısı çerçevesinde çözümlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Thomas Bernhard, Çocuk Anlatıcı, Otobiyografi, Bakış Açısı

The Child Narrative in Thomas Bernhard's Autobiographical Work, "Ein Kind"

Abstract: The novel "Ein Kind" written by the Austrian author Thomas Bernhard, one of the most well-known authors in German literature, is the fifth and last book of his autobiographical series. The novel, in which Bernhard's childhood is the subject, was written from a child narrator's point of view. Moreover, with the spread of Nazism in Germany and Austria, the atmosphere of the Second World War years is reflected from a child's point of view in the novel. The author's contradictory life story carrying autobiographical traces is ironically re-included in his works. In Bernhard's autobiographical works, the truth and fiction are so intertwined to be distinguished. His autobiography is also considered in this context as an autobiographical process of reference to the reality itself rather than the real-life of an author. The child narrator, notable in literary texts, tells the events from a child's point of view. The language and expression of the child narrator reflect the spirit of the child. The child hero/narrator adventure starting with Mark Twain's Die Abenteuer des Huckleberry Finn as the first child - I narrator example has developed with child heroes such as Tom Sawyer. In this study, Bernhard's novel Ein Kind will be analyzed within the framework of a child narrative point of view.

Keywords: Thomas Bernhard, child narrator, autobiography, point of view.

Makale Geliş Tarihi: 02.12.2020

Makale Kabul Tarihi: 25.03.2021

*) Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü (e-posta: senay.kaygin@atauni.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6190-2591>

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate intihal incelemesinden geçirilmiştir.

I.Giriş

Thomas Bernhard'ın (1931-1989) "Çocuk"¹ (Ein Kind) adlı romanı, onun otobiyografik beşlemesinin son ürünüdür. Yazarın çocukluk döneminin anlatıldığı "söz konusu yapıt, çocuk anlatıcı bakış açısıyla okura sunulmuştur. Yazarın, otobiyografik anlatılarının ilki "Neden" (Die Ursache 1975) Salzburg'daki okul yıllarına dairdir. İkinci çalışması "Kiler/Mahzen" (Der Keller) okulu bıraktığı ve ticaret alanındaki çıraklık yıllarına denk gelir. "Nefes" (Der Atem 1978), ise tüberküloz hastalığının ilerlemesi sonucunda büyükbabasıyla aynı dönemde hastaneye kaldırıldığı yılları içerir. "Soğuk" (Die Kälte, Eine Isolation 1981) hastalık ve sanatoryum yıllarını, önceki serilerin kronolojik sırasını bozan "Çocuk" (Ein Kind 1976), atlanmış olan sekiz yıllık bir boşluğun doldurulması noktasında, gayrimeşru bir çocuk olan Bernhard'ın zorlu çocukluk yıllarını kapsamaktadır. Yazarın, sekiz yaşındaki bir çocuğun bakış açısından kaleme aldığı otobiyografi serisinin sonuncusu olan "Çocuk", çocuk-anlatıcının çocukluk dönemini/anılarını kapsamaktadır. Bu bağlamda beşlemenin sonuncusu olarak ele alınan söz konusu yapıt Bernhard'ın, kronolojik olarak ele aldığı otobiyografik çalışmalarının ilki olarak görülmektedir (Schöber, Villinger, 2002: 248). Schöber, Villinger'e göre Bernhard'ın yaşamındaki çelişkili durumların çoğu ironik bir biçimde yapıtlarında yeniden kurgulanarak gözler önüne serilmiştir. Yazarın otobiyografisinde gerçek ve kurmacanın neredeyse hiç ayırt edilemeyecek kadar iç içe olduğu konusunda hemfikir olan eleştirmenler, buna karşın gerçekliğin önemine ayrıca dikkat çekerler. Bu yüzden onun otobiyografisi, gerçek bir yazarın gerçek yaşamı yerine gerçekliğin kendisine otobiyografik bir gönderme süreci olarak ifade edilir (Schöber, Villinger, 2002: 259).

Yazarın yapıtlarında gerek içerik gerekse biçim bakımından gelenekselliğe bir karşı duruş sergilenir. Abartı yoluyla gerçekler açığa çıkartılarak gerçekliğin barındırdığı olumsuzluklara ayna tutulur. Bernhard'ın abartı sanatı figürlerin anlatımıyla özellikle vurgulanırken ilginç olmayan bilgilerin paylaşımından kaçınılır. Onun söz konusu yapıtlarında gerçekliğin kurgunun önüne geçtiği açık bir şekilde dikkat çeker (Knape, Kramer, 2011: 121). Ancak bu gerçeklik tamamen taklit edilmez ve bire bir aynısı olmadığı gibi olaylar gerçeklik temel alınarak yeniden kurgulanır (Kahrs, 2000: 37). Bernhard'ın yazar kişiliğini şekillendiren abartı sanatı aynı zamanda onun yazarlık yaşamına da damga vurmuştur (Schöber, Villinger, 2002:257). Romanda dikkat çeken abartılı bölümler özellikle anlatıcının arkadaşı Schorschi'yi etkilemeye çalıştığı kesitlerde görülür;

"Anlattıkça daha da açıldım ve hikâyeye yalan denilemeyecek bazı abartılı eklemeler yaptım. Schorschi'nin yatağının karşısında, pencerenin yanındaki taburede oturup ona, bana başarılı bir sanat eseri gibi gelen ama içinde hakikate dair pek öge kalmayan, son derece dramatik bir rapor sundum. İşime geldiği yerde uzunca anlattım, bazı yerlerini güçlendirdim, diğer yerlerini zayıflattım; hikâyeyi hep doruk noktaya çekmeye çalışarak,

¹ *Çocuk* adlı romanın Türkçe çevirisi çalışmamızda birincil kaynak olarak temel alınmıştır. Thomas Bernhard, *Çocuk*, (Çev. Sezer Duru), Sel Yayıncılık, İstanbul 2016.

hiçbir önemli noktayı atlamayarak ve elbette kendimi de tüm dramatik yapının merkezine koyarak anlattıkça anlattım" (Bernhard, 2016: 23-24).

Anlatıcıya dair olan söz konusu açıklamalar, yazarın bilinçli olarak yer verdiği, onun abartı sanatının romandaki izdüşümü olarak değerlendirilebilir. Henüz daha çocuk yaşta olan anlatıcının Schorschi'yi etkilemeye çalıştığı abartılı anlatım biçimi yazarın, abartı sanatının somut bir örneğidir diyebiliriz.

II. Çocuk Anlatıcı Bakış Açısından Yansıyanlar

Roman, öykü gibi yazınsal ürünlerin tümünde bir anlatıcı ve çeşitli anlatıcı bakış açıları vardır. Kurmaca metinler, olayları gören, yaşayan ya da olaylara tanıklık eden bir anlatıcı aracılığıyla okura aktarılır. Söz konusu anlatıcı çeşitleri, farklı bakış açılarıyla ortaya çıkarlar. Anlatmaya dayalı olan yazınsal metinlerde anlatıcıya göre anlatım biçimleri, tanrısal/hâkim/ilahi/bakış açısı ve anlatıcı, kahraman anlatıcı bakış açısı, gözlemci anlatıcı bakış açısı şeklinde görülebilir. İlk çocuk- ben anlatıcı örneği ise 1884 yılında Mark Twain'in *Die Abenteuer des Huckleberry Finn* adlı romanında görülmüştür. Bu ilk örnekte (prototip) çocuk anlatıcı tüm naifliği/safılığı ile dikkat çeker (Spielmann, 2002: 11). Ayrıca *Die Abenteuer des Huckleberry Finn*'de Huck Finn aynı zamanda ilk çocuk anlatıcı olarak ortaya çıkmış ve olaylar onun bakış açısından anlatılmıştır. Çocuk anlatıcı kavramının tarihsel süreç içerisinde tam anlamıyla gelişimini tamamlaması neredeyse bir yüz yıl sürmüştür. Özellikle on yıllardır devam eden gelişim süreci ise son derece dikkat çekmektedir (Sehlen, 2015: 57).

1554 yılında ilk pikaresk roman türünün ortaya çıkmasıyla İspanya'da Lazarillo de Tormes'le Schelmenroman, ve 1668 yılında Grimmelshausen'in *Simplizissimus* adlı yapıtında 'anti- kahraman' figürü yaygınlık kazanır. Daha sonra Mark Twain'in, Tom Sawyer gibi çocuk kahramanları ile çocuk anlatıcı/bakış açısı gelişim göstermiştir. Wilhelm Busch'un 1865 yılında ele aldığı *Max und Moritz* adlı resimli öyküleri, iki afacanın muzip, şakacı öykülerini içerir. Busch'un söz konusu yapıtı 'anti-kahraman' figürlerin öncülüğünde doğrudan çocuk anlatıcı ve bakış açısının gelişim sürecine katkı sağlamış ve 20. yüzyıl çocuk yazını anlatı geleneğinde *Lausbubengeschichten*'in (afacan çocuk hikâyeleri/öyküleri) de önünü açmıştır (Hofmann, 2010: 49).

Türünün ilk örneği olan *Die Abenteuer des Huckleberry Finn*'i izleyen yapıtların çoğunda çocuk anlatıcı bakış açısı ve ben-anlatıcı egemendir. Ludwig Thomas'ın *Lausbubengeschichten* (1905), René Goscinny'nin *Der kleine Nick* (1962), Irmgard Keun'ın *Das Mädchen mit dem die Kinder nicht erkehren durften* (1936) ve Andreas Steinhöfels'in *Dirk und ich* (1991) adlı yapıtları aynı türün uzantıları olarak değerlendirilmektedir. *Die Abenteuer des Huckleberry Finn*'in ilk çocuk- ben anlatıcı örneği olarak kabul edilmesine karşın Barbara Wall, Twain'ın yapıtının çocuk anlatıcı tarafından anlatılmış olduğunu ancak, özellikle çocuklar için yazılmış bir roman yerine daha çok yetişkinlere hitap ettiğini iddia eder. Wall, bu görüşünü hem çocuk- ben anlatıcı bakış açısıyla hem de tamamen çocuklara yönelik yazılmış bir yapıt olduğunu ileri sürdüğü Edith Nesbits'in *The Story of the Treasure Seekers* (1899) adlı romanını örnek göstererek savunur. (Hofmann, 2010: 49-50)

Çocuk anlatıcı bakış açısı çocukların, yetişkinlerden farklı olan düşünce yapılarının varlığını ortaya koyar. Yetişkinler dünyasındaki birtakım aksaklıklar onların bakış açısından daha belirgin bir şekilde yansıtılır. Anlatıda kullanılan 'çocuk dili' tamamen çocuğun hayal dünyasından kaynaklı olup, kendine özgü bir dil olarak belirmiştir. Bu gelişmeler çocukluk algısının değişmesinin önünü açmıştır. Batı dünyasının Rönesans Döneminde eriştiği değişim, çocukluk algısının değişmesi konusunda da etkisini göstermiştir. Ortaçağdan bu yana birçok konuda haksızlığa uğramış olan insan, yeni düzenle birlikte haklarını ve değerini kazanmaya başlamıştır. Böylece süreç içerisinde tamamen başka, öncekilerden farklı bir çocukluk algısı gelişmiştir (Karakuş, Öztürk, 2017: 273). Çocukların dünyasının yetişkin dünyasından soyutlanması/izole edilmesi modern dönemin başına denk gelir. 11. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar çocuğun temsil edilmesi bağlamında yapılan çalışmaların sonucunda iki farklı bilimsel inceleme temel alınmıştır. İlkinde, çocukluğun modern dönemin başlamasıyla, özellikle de 18. yüzyıldan itibaren keşfedilmeye başlandığının altı çizilir. İkincisine göre çocukluğun günümüze kadar olan tarihsel gelişim sürecinde 'çocuk algısı' burjuvazinin yükselişe geçmesi ile değişim göstermiştir. Bu nedenle 'Aydınlanma Çağı' çocukluğun keşfi olarak görülmektedir. John Lock'un çocuk imgesi 'tabula rasa', dünyaya gelen çocuğun zihninin bir 'boş levha' gibi olduğunu açıklar. Çocuk, zaman içerisinde deneysel alışkanlıkları sonucunda kazandığı deneyimler sayesinde oluşturduğu levhayı bilgileriyle şekillendirir (Sehlen, 2015: 25). Jacques Rousseau'nun çocukluk ile ilgili yenilikçi fikirleri onun, Emile (1762) adlı yapıtında dikkat çekmektedir. Rousseau çocukluğu, tüm sosyal etkilerden ve yozlaşmadan/dejenerasyondan uzak yetişkin yaşamının gerçekliğine aykırı bir ütopya olarak tanımlamıştır. Bir diğer önemli yenilik ise 19. ve 20. yüzyılın başında çocuğun psikolojik gelişiminin incelenmesi bağlamındaki çalışmalar olmuştur. Freud'un psikanalitik çalışmaları ve insan ruhunun gelişimi ile ilgili olarak hastaları üzerine yaptığı araştırmalar, çocukluk düşüncesine farklı bir bakış açısı getirmiştir (Sehlen, 2015: 26-27). Çocuğun doğasına ilişkin gelişmeler tüm dünyada, çocuğun yetişkinlerden tamamen ayrılan kendine özgü dil ve algılama düzeylerinin varlığını kanıtlayıcı bir nitelik kazandırmıştır. Çocuk yazınının gelişimi sonucunda çocuk anlatıcı/çocuk bakış açısı, çocuk doğasının izdüşümü olarak yazınsal yapıtlardaki yerini alır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çocuk yazını hızlı bir gelişim sürecine girer ve bu bağlamda çok sayıda yazınsal ürün verilmeye başlanır. Kısa, anlaşılır ve basit bir dili olan bu yapıtlar genel olarak ilahi/tanrısal (auktorial) anlatıcı bakış açısı ile anlatılmıştır. Çocuk yazınının ideolojik bir içerik kazanması ise Birinci Dünya Savaşı dönemine denk gelir. Nasyonal Sosyalistlerin 1933'de iktidara gelmeleriyle birlikte Almanya'da hem çocukluk kavramı hem de çocuk- gençlik yazını değişikliğe uğramıştır (Hofmann, 2010: 49-54). Çocuk, İkinci Dünya Savaşından sonra yazına, son derece değişken bir figür olarak yansımıştır. Heinrich Böll, Wolfgang Borchert, Wolfdietrich Schnurre gibi yazarlar savaş sonrası Alman yazınında 'çocuk imgesini' konu edinen öncüler arasında yer alırlar. Çocukların savaş döneminde çektikleri acıların yanı sıra 'çocuğun hayal gücü' konusu oldukça geniş bir alana yayılmıştır (Sehlen, 2015: 34).

Yazınsal metinlerde geçen çocuk anlatıcı, çocuk gözüyle baktığı olayları yine çocuk bakış açısıyla okurun belleğinde canlandırır. Onun kullandığı dil, takındığı tavır çocuk ruhunu yansıtır biçimdedir. Çocuk anlatıcı bakış açısı kullanılan bir yazınsal metinde,

dil ve yapı bakımından farklılıklar gösteren anlatı mesafesi yazar, çocuk anlatıcı/çocuk bakış açısı bakımından da değişkenlik gösterir. Yetişkin bir birey-çocuk arasındaki bilişsel ve duygusal farklar aynı zamanda her ikisi arasında algılama/alımlama ve anlatma gibi olguların da farklı olmasına neden olur. Yazar, çocukluk anılarını kullanarak çocuğun zihin dünyasından ve bakış açısından hareketle daha çok yetişkinlere yönelik bir öykü kaleme aldığında, çocuğun aslında anlattıklarını anlamlandıramadığını anlayabilir. Çünkü çocuğun anlattıkları bir yetişkin/okuyucu tarafından rahatlıkla anlaşılabilir (Bayrak, Akyıldız, 2016: 97-98). Çocuk anlatıcı, yaşadığı olaylar karşısında çoğu zaman şaşkınlığını gizleyemez. Çünkü ona göre daha çok yetişkinlerin dünyasına ait olan davranış ve ifadelerle bir anlam veremez. Ne demek olduğunu bilmediği birçok düşünceyi bu bağlamda anlamlandıramaz. "Çocuk" da anlatıcı, büyükbabanın "Gözlerini her zaman en yukarıya dik!" (Bernhard, 2014: 49-50) şeklindeki ifadelerinden bir şey anlamadığını belirtir, "Ama bunun ne demek olduğunu da pek bilmiyordum," (Bernhard, 2014: 49-50) diyerek çocukların yetişkinlerin dünyasından yansıyan davranış ve ifadelerle bir anlam veremedikleri tezini açıklığa kavuşturur;

"Her zaman güzel şeylere bak! Bu onun değişmez tavsiyesiydi. Gözlerini her zaman en yukarıya dik! Her zaman en tepedekine. Ama en tepedeki neydi? Etrafımıza bakarsak görürüz ki çevremiz yalnızca gülünç ve zavallı şeylerle çevrili. Bu gülünç ve zavallı şeylerden kurtulmak zorundayız. Gözlerini her zaman en yukarıya dik! O andan itibaren ben de gözümü hep en tepeye diktim. Ama bunun ne demek olduğunu da pek bilmiyordum. O biliyor muydu? Onunla yaptığım yürüyüşler her zaman tarih, felsefe, matematik ve geometri konularıyla sonlanıyordu, öğrendiğim bu bilgilerde benim çok hoşuma gidiyordu" (Bernhard, 2014: 49-50).

Anlatıcı yine çocuk gözüyle gözlemlediği olayları, çocuk yaşına rağmen aklında tutabildiği kadarını okurla paylaşmaya çalışır. Ona göre yapılanların bu sefer de pek anlamı yoktur. Büyüklerin dünyasında yaşıyor, onların davranışlarına tanık oluyor ama bir türlü onları anlamlandıramıyordu;

"Kürsüden verilen vaazlardan aşırı derecede korkardım. Yapılanları anlamıyordum, sürekli diz çöken, sonra tekrar kalkan kalabalığın içinde yutulup gidiyordum, bunu neden yaptıklarını bilmiyordum, sormaya da korkuyordum. Tütsü kokusu burnuma geliyor ve bana ölümü hatırlatıyordu. Küller ve sonsuz yaşam lafları aklıma takılıyordu" (Bernhard, 2014: 51).

Romanda çocuk anlatıcının bilgileri oldukça sınırlandırılmıştır. Özellikle çocukluk dönemi ve öncesine dair olan yaşamı hakkında pek fazla bilgi sahibi değildir. Geçmiş hakkındaki bilgisi son derece muğlak ve eksiktir. Bu duruma açıklık getirmek için sürekli bir yetişkin gibi düşünemediğinin sinyallerini verir;

"Babam oralardaki bir çiftçinin oğluydu, çiftçilik ve ticaretin yanı sıra, marangozluk da öğrenmişti. Annemle o sıralarda yakın -hatta fazla yakın- bir ilişkiye girmiş olmalıydı. Bu konuda başka bir bilgin yok. Sık sık, Rosina Halanın elma yetiştirdiği serada

buluştukları söylenirdi. Hayatımın benden önceki kısmıyla ilgili gerçekten tek bildiklerim bunlar” (Bernhard, 2014: 35-36).

Çevresinde görmediği mutlulukları, özlemini duyduğu eksikliklerin yerini doldurma çabası yeteri kadar aile ilgisi görmeyen, mutsuz olan çocuğun hayal dünyasına yönelmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yeteri kadar aile ilgisi görmeyen, dışlanmış bir çocuk olarak büyüyen anlatıcı, arkadaşı Hansi ile yaşadığı çocukluk anılarını anlatırken son derece içten ve dürüst bir şekilde birlikte nasıl vakit geçirdiklerinden söz eder. Ruhsal sorunları olan çocuk, arkadaşıyla kurduğu oyunlarda adeta nasıl gerçek dünyadan koptuklarını ve birlikte rüyaya daldıklarını da ifade eder. Mutlu olmadıkları gerçek dünyadan çıkıp, kendi hayal dünyalarını kurdukları kesitlerde anlatıcının çocukluk anılarına bakış açısı belirginleşir;

“Çevremizdeki hem çok güzel hem de şeytani olan her şeye karşı gizli bir ittifak vardı aramızda. En ölümcül sırları paylaşıyor, en tehlikeli planları yapıyorduk. Sürekli macera peşinde koşuyor, bunları rüyalarımızda gerçekleştiriyorduk. Gerçek dünyayla ilişkisi olmayan bir dünya kurmuştuk. Samanların üzerinde oturuyor, birbirimize en uç kuşku ve korkularımızı anlatıyorduk” (Bernhard, 2014: 50).

Bernhard’ın çocukluğu ve çocukluk anıları onun, otobiyografik yapıtlarından biri olan “Çocuk”a oldukça fazla katkı sağlamıştır. Yapıtın kurgusuna ise çocuk anlatıcı bakış açısı damgasını vurmuştur. Romanda, çocuk anlatıcı bakış açısından yansıyan anlatımın temelinde oyuncak, ip cambazı, bisiklet -bisiklet macerası- gibi oyun içerikli olgular çok fazla yer alır. Yazarın, oyuncak, ip cambazı, bisiklet gibi olguları çocuklukla ilintili olarak kurguya bilinçli olarak yerleştirdiği düşünülebilir. Çocuk, annesinin yaşamında karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilmek için nasıl çaba gösterdiğini yine kendi duygu dünyasından yansıyan çocuk gözüyle anlatmayı yeğler. Bu durumda o annesi ile vasisini/üvey babasını yeni yaşamlarında bir ip cambazı gibi görür. Gerçek dünyada yaşadıklarını hayal dünyasının süzgecinden geçirerek ‘bir sirk ailesine dönüşmüş olduklarını’ ifade eder. Ayrıca anlatıcının, annesini ve üvey babasını bir ip cambazına benzetmesi durumu onun, olaylara çocuk bakış açısından yansıttığını somutlaştırmaktadır;

“Sıradan bir hayat, annem için çok daha kolay olurdu, bu doğru; şu anda ise her an düşme tehlikesi altında olan bir ip cambazı gibiydi. Hepimiz bu ipin üzerinde, düşüp ölme tehlikesini hissederek yürüyorduk. Daha yeni iş sahibi olan vasım, tüm aileyi taşıyan bu ipin üzerinde, en büyük tehlikeyi yaşayan kişiydi, üstelik düşerse, altında onu tutacak bir ağ bile yoktu. Bu tam da büyükbabamın istediği bir şeydi. Böylelikle adeta ip cambazlığı yapan bir sirk ailesine dönüşmüştük, hiçbir zaman mola vermeye hakkımız yoktu ve numaralar da gün geçtikçe zorlaşıyordu. Bu gösteri ipini mahkûmlarıydık, hayatta kalma sanatının hakiki icracıları. Altımızdaki normallik ağı duruyordu, ama buna düşmekten çok korkuyorduk zira buna düşmek demek kesin bir ölüm demektir” (Bernhard, 2016: 28).

‘İp cambazında’ olduğu gibi ‘oyuncak’ da yazarın bilinçli olarak seçmiş olduğu simgesel bir olgu olarak değerlendirilebilir. Çocuk, oyuncaklara farklı anlam ve işlevler yüklemektedir anlatıda. Özellikle kendisinin ve ailesinin söz konusu olduğu kesitlerde

çocuğun oyuncuğa bakış açısı farklı bir boyut kazanır. Çocukla ilişkilendirilen oyuncuğun 'kötülüğün' eline geçmiş olması ise çocuğun duygu dünyasındaki olumsuzlukların adeta bir dışavurumu olarak ortaya çıkar;

"Beni hep yetiştirme yurtlarında ya da ıslahevlerinde hayal ediyordu, başka kurtuluşum olmayacaktı; ben kötülüğün elinde oyuncak olmaya mahkûm bir çocuktum. Kendine has bir inanç şekli vardı, elbette ki Katolik değildi, büyükbabam gibi Katoliklikten nefret eden birisiyle yaşayarak Katolik olması mümkün değildi" (Bernhard, 2014: 31-32).

Çocukluğun simgelerinden bir diğeri olan bisiklete gelince, bisiklet çocuğun özgürlüğe açılan ilk yoludur adeta. Çocuk, bisiklete bindiği daha ilk gün yaşamındaki en büyük keşfi yaşamıştır. Onun, 'tekerlekler üstünde gitmenin sanatını öğrenmiş' olması söz konusu özgürlüğünün bir parçasıdır denilebilir. Bu özgürlük aynı zamanda ona dünyanın hâkimi olma duygusunu hissettirmiştir;

"Düz yolun kıyısındaiken bir ara gözlerimi kapattım ve zaferimin verdiği heyecanla titredim. İçten içe büyükbabamla aynı yolda yürüdüğümü hissediyordum: Yaşamımın o güne kadarki en büyük keşfiydi bu, hayatımla ilgili yeni bir dönüm noktası ortaya çıkmış, tekerlekler üstünde gitmenin sanatını öğrenmişim. Bir bisikletçinin dünyayı algılama şekli bu olmalıydı, en tepeden! Ayakları yere basmadan, büyük bir hızla ilerliyordu; o bir bisikletçiydi ve bu da neredeyse, ben dünyanın hâkimiyim demektir" (Bernhard, 2014: 9).

Bernhard'ın yapıtları için ölüm teması/konusu kaçınılmaz bir olgu olmuştur. Yapıtlarında ölüm, yabancılaşma, yalnızlık/terk edilmişlik gibi konuları sorgulayan Bernhard'ın "Çocuk" romanında başta yalnızlık, oyuncak, ip cambazı, bisiklet macerası gibi izlekler ve ölüm teması görülmektedir. Ölüm, Bernhard'ın, anlatı geleneğinin temel belirleyeni olarak dikkat çekmektedir. Onun yapıtlarının hemen hepsinde ölüm olgusu ağırlıklı olarak yer alır;

"Hayatımda ilk kez kendimi öldürme fikri kafamda yer etmişti. Durmadan kafamı uzatıyor ama gökyüzünü görünce geri sokuyordum; korkağın tekiydim. Sokağın ortasında iğrenç bir et yığını halinde yatmaya ve insanları tiksindirmeye niyetim yoktu. Yaşamak zorundaydım ama sanırım bu imkânsızdı. Kurtuluşu çamaşır ipinde aradım. Düzgünce bir ilmik yaptım, ipi çatı kirişine bağladım, kafamı içine soktum. Ama ip koptu, ben de çatı merdivenlerinden aşağıya, üçüncü kata düştüm. Kendimi bir arabanın önüne mi atmalıydım, trenin önüne mi yatmalıydım? Çıkış yolum yoktu" (Bernhard, 2014: 67).

Çocuk, büyükbabasından ayrılıp ailesiyle Taubenmarkt'ta yaşamaya başlamıştır. Artık üçüncü sınıfa gitmektedir gerek arkadaşları gerekse öğretmenleri tarafından küçümsenmekte ve hep 'günah keçisi' (Bernhard, 2014: 67) ilan edilmektedir. Onun bu içerisinde bulunduğu çaresiz durum kuşkusuz çocuğun ölmek istemesine neden olmuştur. Onun ölmek istemesiyle ilgili kesitler son derece dikkat çekici açıklamalar içerir. Çocuk kendisini nasıl öldürebileceği hakkında plan yapar. Kendisini öldürme eylemi başarısızlıkla sonuçlanır;

“Hayır, bunu yapacağına kendisini öldürmeyi tercih ederdi. Yürüyüşe çıktığı zamanlarda hep böyle konuşurdu, intihar kelimesi onun en çok kullandığı kelimelerden biriydi, bu yüzden ben de bu kelimeye küçük yaşlarımdan itibaren aşınaydım. Katıldığı her sohbette, verdiği her tavsiyede bu vardı; ona göre bir insanın en gerçek, en değerli özgürlüğü intiharı, kendisini öldürebilme hakkıydı” (Bernhard, 2014: 20).

İntihar eğiliminin geçtiği kesitlerde anlatıcı ölüm eyleminin başarısızlığını ironik bir biçimde aktarır. Söz konusu kesitlerde büyükbabanın ‘intihar kelimesini’ çok fazla kullanması çocuğun ölüm düşüncesini edinmesinin en önemli nedeni olarak gösterilmiştir. Bu bağlamda çocukta oluşan ölüm eğilimi, büyükbabaya özenmesinin yanı sıra annenin sürekli ölümden söz eden agresif tutumu ve büyükbabanın ağabeyi Rudolf’un henüz otuz iki yaşındayken intihar etmesi (Bernhard, 2014: 30) gibi olaylarla yakından ilişkilendirilebilir.

III. Otobiyografik Yansımalar

Bernhard’ın talihsiz yaşam kavgası onun kişiliğinin oluşmasında son derece etkili olmuştur. Yazar, çocukluk dönemine dair oldukça fazla veri içeren “Çocuk” adlı otobiyografik anlatısında çocuk gözüyle yansıttığı anılarını okurla paylaşır. Yazarın yaşam öyküsü onun kurgu dünyasını besleyen kaynakların oluşması açısından önemli bilgiler içerir. Bernhard’ın otobiyografik yapıtları içerisinde önemli bir yeri olan yaşam öyküsü bu bağlamda belirleyici bir işlev üstlenmiştir. Yazarın çocuk yaşta yaşadığı trajik olaylar onun ailesine ve çevresine karşı olan ilişkilerini de olumsuz etkilemiştir. Romanda, yazarın sekiz yaşından on üç yaşına kadar olan çocukluk dönemine, gerçekte yaşadığı olaylar temel alınarak yer verilmiştir. Yazarın kendisi otobiyografik yapıtlarının gerçek olaylara dayandığını ve roman kahramanlarının bu nedenle daima terk edilmiş, dışlanmış, yalnız figürler olduklarının altını çizmiştir (Schenk, 2009: 196-197). Onun roman kişilerinin bu özellikleri hemen tüm anlatı boyunca dikkatlerden kaçmaz. Söz konusu özellikler “Çocuk” romanının otobiyografik yapıt olma bağlamındaki özgünlüğünü açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Romanın oluşturulma aşamasında otobiyografisinden yararlanan yazar, kaleme aldığı çocukluk anılarını yetişkin bir genç/birey yerine çocuk bakış açısından yansıtmayı yeğlemiştir. Anlatıcı çocuğun, yaşam öyküsü aynı zamanda Bernhard’ın da yaşam öyküsüdür. Yazarın başından geçen olaylar onun yaşama bakış açısını hem etkilemiş hem de yön vermiştir. Romanın daha başından itibaren olumsuz bir anne izlenimi hissedilmektedir. Ancak yazarın yaşamında doğrudan olumlu bir ‘baba’ olgusunun olmaması doğal olarak söz konusu olumsuzluğun olay örgüsü boyunca yansıtılması şeklinde ortaya çıkar. Bernhard’ın özellikle otobiyografik yapıtlarında oluşturduğu kişiler, kendisiyle neredeyse özdeş ve ruhsal sorunları bakımından benzerlik göstermeleriyle dikkat çekmektedir. Bu nedenle onun yapıtlarının geneline egemen yaşam öyküsel izlerin varlığı kişilerin oluşturulması noktasında da hissedilmektedir. Roman, yazarın çocukluk yılları ve ailesi ile ilgili gerçekleri yansıtmaktadır (Meyerhofer, 1989: 8). Yazarın erken çocukluk dönemini içeren yıllarda onu derinden etkileyen ve adeta tüm yaşamına etki eden önemli olaylardan birisi gayrimeşru bir çocuk olarak dünyaya gelmiş olmasıdır. Babası Alois Zuckerstätter’i hiç görmeyen anlatıcı,

fotoğrafta gördüğü babasıyla kendisinin benzerliği karşısında şaşkınlığını gizleyemez (Judex, 2010: 21). Onun yaşam öyküsünün önemli bir bölümünü oluşturan bu gerçekler olduğu gibi *Çocuk* adlı yapıtında ele alınmıştır;

"Ona çok benziyordum, bir defasında onun bir fotoğrafını görmüştüm. Cidden aramızdaki benzerlik şaşırtıcıydı. Aslında buna benzerlik denemezdi, yüzüm onun yüzünün aynısıydı. Hayatının en büyük hayal kırıklığı, yaşadığı en büyük yenilgi, beni her görüşünde tekrarlanıyordu. Ben onun yanında oldukça da, bununla her gün yüzleşmek zorunda kalıyordu" (Bernhard, 2016: 25).

Bernhard'ın babasız bir çocuk olarak büyümesi, onun hem duyu dünyasının hem de kişiliğinin gelişimi üzerinde olumsuz etkisi olmuştur. Bernhard, hiç görmediği babasının yerine kuşkusuz büyükbabasını koymuştur;

"Babanın soyadı Fabjan ise, senin soyadın neden Bernhard, diye sordular, bu ilk kez olmuyordu. Bu soruyu daha önce binlerce kez göğüslemiştim. Babamın, benim gerçek babam olmadığını, sadece vasım olduğunu, dolayısıyla evlatlık olmadığını açıkladım. Evlatlık olsaydım soyadım Bernhard değil Fabjan olurdu, dedim. Gerçek babam hala hayattaydı ama onun nerede olduğunu, ya da hakkındaki herhangi bir şeyi bilmiyordum. Onu hiç görmemişim. Bu anlattıklarım onları pek etkilememişti ama yine de onların anlatabilecekleri şeylerden daha sıra dışıydı. Yazar olan bir büyükbabam var, demiştim, onu dünyadaki herkesten çok seviyorum" (Bernhard, 2016: 82).

Ebeveynlerinin yerine Bernhard'ı büyükannesi ve büyükbabası büyütür. Büyükbabasına oldukça düşkün olan anlatıcı, çocukluğunu anlattığı otobiyografisinde bu durumdan sıkça söz eder. Annesinin yeniden evlenmesi sonucunda küçük Thomas büyükanne ve büyükbabasıyla yaşamak zorunda kalır. Onun büyükbaba sevgisi daha o zamanlar oluşmaya başlar;

"Annem Seekirchen'de evlendiği kocasıyla Viyana'da kaldı. Onu artık nadiren görüyordum, belki yılda iki ya da üç kere. Tamamen büyükanne ve büyükbabamın himayesi altına girmiştim. [...] yemekleri büyükannem pişiriyordu, lokantada yiyecek kadar paramız yoktu. Her şeyden çok sevdiğim büyükbabam, bastonu ve kentli giyimiyle orada birden bir beyefendi konumuna gelmişti; ona hem merak, hem de şüpheyle bakıyorlardı; ne de olsa bir yazar, bir düşünürdü! (Bernhard, 2016: 41- 42).

Otobiyografik izler taşıyan "Çocuk", Bernhard'ın yaşamındaki gerçeklerin açık bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çocukluğunda ilginç fikirlerin peşinde koşan Bernhard, gerçek yaşamında da çoğu kez başarısızlığa uğramıştır (Huber, Mittermayer, Karlhuber, 2002: 181).

Onun bu başarısızlıklarından birisi de ilk kez bindiği bisiklet serüveni sonucunda olmuştur. Çocuk anlatıcı, öykünün daha başında ilk kez sekiz yaşındayken bisiklet sürmeyi öğrendiği anlarını okurla paylaşarak başlar anlatıya. Daha ilk denemesinde otuz altı kilometre uzaklıkta Salzburg'da oturan Fanny yengesini ziyaret etme fikri aklına gelir. Kendisini "zafer kazanmış bir fatih gibi" (Bernhard, 2014: 8) hissedilen anlatıcı, sonuna kadar gidip sınırları zorlamaya kararlıdır. Ancak bisiklet turu hüsranla

sonuçlanır. Çok uzun olan yol boyunca birçok şanssızlık yaşayan çocuk geç saatlerde ona yardımcı olan iki genç tarafından evine götürülür. Çocuk suçluluk duygusuyla annesi tarafından cezalandırılacağı korkusu içerisinde. Ona yardım eden gençler sayesinde evin önüne gelir ama zili çalmaya cesaret edemez;

“Gençler beni alıp Traunstein’a götürdü. Beni Taubenmarkt’ta, evimizin kapısının önünde bıraktılar ve geri döndüler. Onlara teşekkür edecek zamanım bile olmamıştı. Ben daha yere ayak basar basmaz kaybolmuşlardı. Evin karanlık duvarından ikinci kata doğru baktım. Hiçbir hareket yoktu. Saat üçe geliyordu. En fenası, gençlerin evin duvarına dayadığı bisikletin içler acısı haliydi. Annemden önce büyükbabama ulaşmalıydım, buna şüphe yoktu. [...] zili çaldığım anda başıma geleceklere çok iyi biliyordum. Ben de çalmamaya karar verdim. Haşat olmuş bisikleti evin duvarıyla her işe koşturduğumuz el arabasının arasına yerleştirdim ve üç ya da dört kilometre ötedeki Ettendorf’un yolunu tuttum” (Bernhard, 2016: 14).

“Çocuk” ta anlatıcının, çocukluğu tıpkı yazarın gerçek yaşamında olduğu gibi ciddi derecede maddi sıkıntılar içerisinde geçer. Bu durum anlatı boyunca birçok yerde konu edilir. Ayrıca yazarın yaşamında büyük iz bırakan çocukluk anıları babasını hiç tanımamış olmasının üzüntüsü ve annesinin şiddetli ceza eylemleriyle doludur. Ve bu gerçek, yazarın yaşam öyküsüyle neredeyse bire bir örtüşür (Knape, Kramer, 2011: 129);

“Daha annem dolaptaki kırbaça uzanmadan ben sıçrayıp mutfağın köşesine kaçmıştım. Beni o kadar uzun süre dövdü ki, sonunda Poschinger kardeşlerden birisi yukarı gelerek acı dolu bağırışlarımın sebebini sordu. Gelen en büyükleri, yani Elli’ydi. Annem bana vurmayı bırakmıştı ama elindeki kırbacı hala sallıyordu” (Bernhard, 2016: 72).

Bernhard’ın yaşamı aynı zamanda çelişkilerle doludur. Bu çelişkili durum neredeyse tüm gerçekliliği ile romana yansıtılmıştır. Onun tamamen yabancılaştığı anne ve babasına karşı duyduğu öfke, yeri geldiğinde tüm eksikliğini hissettiği sevgi, acıma, özlem gibi duygular karşısında yenik düşer. Saalfeld’e gönderilmesini kabullenemeyen anlatıcı, bu konuda büyükbabasına duyduğu öfkeyi gizleyemez;

“Berbat bir ruh haline bürünmüştüm. Eğer ailem Saalfeld’e gittiğimi biliyorsa, beni kandırılmışlar demekti; eğer bunu bilmiyorlarsa da affedilmez bir hata yapmışlardı. Onlardan her şeyi bekliyordum artık. Onlara küfür ettim, sevdiğim o insanların hemen o anda ölmelerini diledim. Hakiki yönlerini şimdi gördüğüm evimden, gecenin karanlığına doğru uzaklaştıkça ağladım. Büyükbabama bile şüpheyle bakıyordum, ona bile lanetler okuyordum” (Bernhard, 2016: 78).

2021’in ilk aylarında satışa sunulacak olan *Ein Leben an der Seite von Thomas Bernhard- Ein Rapport*, adlı yapıtında Bernhard’ın aynı zamanda doktoru da olan üvey kardeşi Peter Fabjan, onunla geçen yıllarını ve aralarındaki ilişkiyi ve yazarın biyografisine dair bilgileri rapor tarzında kaleme almıştır. (Fabjan, 2021)

Anlatıcının kendi yaşamından izler taşıyan “Çocuk” romanı, adeta baştan sona annenin, çocuğunun doğumuyla birlikte ona karşı duyduğu nefret üzerine kurgulanmıştır. Ayrıca annenin agresif kişiliği ve çocuğa kırbaçla dayak atması

sonucunda çocuğun belleğinde duygusal bir acı yer eder. Annenin çocuğa sözlü şiddette bulunması çocuğun öz algısını olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü anlatıcıya göre annenin sarf ettiği 'şeytani sözler' onda yaşamı boyunca kurtulamayacağı derin yaralar açmıştır;

"Kırbaçtan korkardım ama annemin onunla attığı dayakların derin bir etkisi yoktu. Ancak şeytani sözlerle amacına ulaşır, sakinleşirdi; bu sözler bende hayatım boyunca kurtulamadığım derin yaralar açtı. "Bir sen eksiktin! Ölümüm senin elinden olacak! Bugün bile hala rüyalarımda bu sözler bana işkence ediyor. Kendisi bu korkunç etkiden bihaberdi. O sadece gerginliğini atıyordu. Çocuğu dayanılmaz bir canavardı, şeytan gibiydi. Benim hastalıklı heyecanlarımı asla anlamıyordu. Anormal bir çocuğu olduğunu biliyordu, bu da anormal sonuçlar doğuruyordu elbette" (Bernhard, 2014: 31).

Çocuğun, annesi nerdeyse onun hiç olmamasını isteyen açıklamalar yapar. Onu fazlalık gibi görerek "Bir sen eksiktin!" (Bernhard, 2014: 31) şeklindeki ifadelerde bulunur. Annesinin bu sözlerini işiten çocuğun duygu dünyası karışır. Bir yandan annenin söylemlerinden olumsuz etkilenirken öte yandan da ironik bir biçimde onun sözlerine hak verir. Kendi hatalarını kabullenen çocuk, öz eleştiri yapar ancak suçluluk/utanç duygularına karşı gelerek aslında bir ikilem içerisinde olduğunu duyumsatır okura. Annenin çocuğuna karşı olan olumsuz davranışları romanın tamamına damgasını vurmuştur adeta. Annesinin ona karşı olan ilgisizliği çocuğun belleğinde bir travma etkisi yaratmıştır denilebilir. Evlilik dışı olduğu için istenmeyen bir çocuk olması nedeniyle sürekli annesinin nefretiyle karşı karşıya kalan çocuğun belleğinde yer eden önemli olaylardan bir diğeri ise, annesinin mutluluğunun önündeki tek engel olarak görülmesidir. Anlatıda oldukça olumsuz bir anne imajı çizilmiştir. Anlatıcı, birçok kesitte annesinin olumsuz davranış biçimi ile ilgili bilgiler verir. Annenin tutumuyla ilgili bu olumsuzluklar çoğunlukla sözlü şiddet olarak dikkat çekmektedir. Annenin söz konusu söylemleri son derece sağlıksız bir anne-oğul ilişkisinin varlığını kanıtlayan somut bilgiler olarak değerlendirilebilir. Romanda sevgilisi tarafından terk edilen annenin öfkesinin çocuğa karşı olan davranışlarıyla yansıtılması ona karşı olan olumsuz anlatım tutumunu anlaşılır kılmaktadır;

"En küçük bir olayda bile kırbacı eline alırdı. Ama sonunda bu bedensel terbiyenin benim üzerimde etkisiz kaldığını anlayınca; bir sürü kötü laf söyleyerek beni düze getirmeye çalışırdı, açıkçası bu beni her zaman daha derinden yaralardı. Bana karşı, bir sen eksiktin!, bütün mutsuzluğum senin yüzünden!, Allah seni kahretsin!, hayatımı mahvettin!, her şey senin yüzünden!, ölümüm senin elinden olacak!, hiçbir işe yaramazsın, senden utanıyorum!, baban gibi işe yaramaz, beş para etmezsin tekisin!, başımın derdi, yalancı! Gibi birçok yaralayıcı söz sarf ederdi. Bunlar bana ettiği hakaretlerin yalnızca bir kısmı ve benimle başa çıkmaktaki çaresizliğini kanıtlamaktan başka bir işe yaramıyorlar. Bana hayatım boyunca, onun mutluluğunun önündeki tek engel olduğunu hissettirdi. Bana bakınca, onu terk eden sevgilisini, babamı görüyordu. Bende onu acılar içinde bırakıp giden adamı buluyordu" (Bernhard, 2014: 24-25).

Romanın başkişisi sekiz yaşındaki çocuk anlatıcı Thomas, psikolojik duygularını içselleştirerek suçlamalara ve emirlere karşı bir duruş sergiler (Schöber, Villinger, 2002:

248). Onun bu duruşu romanda, işlemiş olduğu suçun normalleştirilmesi şeklinde belirtilir. Anlatıcı, aslında ilk kez bisiklete bindiği gün evinden çok uzaklaşarak ‘suçluluk kariyerine’ katkı sağladığını düşünür. Üstelik suçunun öncekilerden daha baskın olduğunu bilmesine rağmen ‘vicdan azabı’ duymaz;

“Daha önceki kabahatlerim ve suçlarım, bu son yaptığımın yanında bir hiçti. Okulu kırmalarım, söylediğim yalanlar, her yere kurduğum tuzaklar şimdi bana son derece masum ve zararsız şeyler gibi geliyordu; işlediğim bu son suç hepsinden ötedeydi. Suçluluk kariyerimde tehlikeli bir mertebeye ulaşmıştım. Değerli bisikleti mahvetmiş, giysilerimi kirletmiş ve yırtmıştım; en önemlisi, bana gösterilen güveni utanç verici bir şekilde yıkmıştım. Vicdan azabı lafı birden bana çok yersiz göründü” (Bernhard, 2014: 11).

Anlatıcı, annesinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiyi, babasını hiç tanımamış olmasını, büyükbabasına olan düşkünlüğünü ve felaketlerle dolu çocukluğuna ilişkin anılarını çocuk gözüyle okuyucuya aktarır. Anne ve babasının boşluğunu büyükbabasıyla dolduran çocuğun her alandaki rol modeli büyükbabası olmuştur. Yaşamını kolaylaştıracak hemen tüm bilgileri, deneyimleri büyükbabasından öğrenmiştir. Büyükbaba çocuğu hayata hazırlayan öğretmeni olur adeta;

“Ben bu düşünürün yanında belli bir olgunluk düzeyine erişmiş ve yaşama oranlı bir hayli eğitilmiştim; üstelik kendini beğenmişliğe de yenik düşmemiştim. Büyükbabam beni gün geçtikçe doğanın garipliklerine, cesaretine, bozukluklarına hazırlarken (kendisi benim her daim değişmez öğretmenimdi) [...]” (Bernhard, 2016: 63).

Büyükbaba anlatıcının yaşamının merkezindedir. Bu nedenle o, çoğunlukla Büyükbabasının etrafında gelişen olayları anlatmayı yeğlemiştir. Büyükbabasının öğütleriyle büyüyen anlatıcı, okura her fırsatta onunla olan/yaşanılan bir anısını anlatmaya çalışır. Büyükbabanın tanıtıldığı kesitlerde onun da tıpkı torunu gibi trajik bir aile geçmişinin olduğu bilgisi verilir, daha doğrusu ailesiyle olan iletişiminin kopuk olduğu duyumsatılır;

“Dediklerine göre, büyükbabam da aile fertlerini sürekli intihar etmekle tehdit ediyor, yastığının altında sürekli dolu bir tabancayla uyuyordu. Sonraları, babasından kalan mirasa sırt çevirdiği için pişman olduğunu söyledi genç bir adam olarak aptalca ideallerin peşinden koşarak her şeyden vazgeçmiş” (Bernhard, 2014: 39).

Çocuk, annesiyle neredeyse aynı yazgıyı paylaşıyordu. Tıpkı kendisi gibi annesinin de babası ile hep sorunları olmuştur. Yaşamı boyunca mutlu bir aile yaşantısı isteyen annesi, babasının tutarsız ruhsal davranışları yüzünden acı çekmiştir;

“Annem ise kendini kanıtlayabilmek için normalliğe sarılırdı. Hayatı boyunca mutlu, uyumlu bir aile yaşantısı istemişti. Babasının ruhsal ve entelektüel hoppalıkları yüzünden hep acı çekmişti, bunların altında kalıp boğulmaktan korkmuştu. Ona adeta tapıyordu, ama aynı zamanda onun bu entelektüel etkisinden de kaçmaya çalışıyordu, belki de bu yüzünden sürekli kaotik ve yıkıcı durumların içine sürüklenmişti. Tabii ki kaçmamıştı, sonunda bununla yüzleşti ve hayat boyu devam edecek bir depresyona sürüklendi ” (Bernhard, 2014: 27-28).

Annenin içinde bulunduğu sıkıntılı durum bir ruhsal sorun olarak yaşamı boyunca sürerek onu bir depresyona sürüklemiştir. Anne-çocuk arasındaki bu yazgı birliği çocuğun ilerleyen yaşlarında da kendisini göstererek çocuğun, annesinin ruhsal davranışlarından etkilenmesine neden olmuştur.

IV.Nasyonal Sosyalist Döneme İlişkin Göndermeler

Almanya ve Avusturya'yı etkisi altına alan Nasyonal Sosyalist dönemin insanlığı felakete sürüklemesi, Bernhard'ın hem yaşamı hem de yapıtları üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Almanya'nın söz konusu çok tartışılan dönemine çocuk dünyasından bakan Bernhard, döneme dair çarpıcı açıklamalarda bulunur. Onun, mutsuz geçen çocukluğu İkinci Dünya Savaşı yılları ve Nasyonal Sosyalist döneme denk gelir. Söz konusu dönemlere dair tanık olduğu olumsuz olaylar/yaşanmışlıklar onun ülkesine karşı olan öfkesinin nedeni olarak görülmektedir. Yapıtlarının çoğunda Avusturya toplumunu ve kültürünü ironik olarak eleştirmiş ve Avusturya imgesine yönelik eleştirel göndermelerde bulunmuştur;

"O sırada, Avusturya birden bire Almanya'nın hâkimiyeti altına girdi, Avusturya kelimesi tedavülden kalktı. Buradaki insanlar zaten bir süredir geleneksel şekilde selam vermiyor, bunun yerine *Heil Hitler*, diyordu; ayrıca artık Traunstein'da pazar günleri inançla dua eden kalabalıklar yoktu, onlar yerine kahverengi giyimli, sürekli bağırp duran kitleler gelmişti. Avusturya'da bunlarla hiç karşılaşmamıştım. 1939'da Traunstein'da yapılan bir toplantıda binlerce kahverengi gömleklili kişi, ellerinde değişik Nazi gruplarına ait bayraklarla kasaba meydanında bir geçit düzenledi. Nazi Partisi'nin resmi marşı Horst Wessel'i ve "Çürük Kemikler Titriyor" isimli şarkıyı söylediler" (Bernhard, 2014: 39).

Bernhard, romanda Almanya'nın çok tartışılan Nasyonal Sosyalist dönemine çocuk gözüyle bakar ve döneme ilişkin dikkat çekici açıklamalarda bulunur. Bu açıklamalarla söz konusu dönemin ve savaşın boyutları tüm gerçekliğiyle ortaya konulmaktadır. Özellikle çocukların Hitler Gençliği kuruluşunun Alman Gençliği birliğine dâhil edilmeleri olgusuyla, onların Nasyonal sosyalistleştirilmeleri bağlamında yetiştirildiklerine dikkat çekilmektedir. Çocuk anlatıcının söz konusu döneme dair anılarını, dönemin bilinç düzeyinden hareketle ayrıntılı olarak yer vermesi, yazarın devreye girerek bir takım göndermelerde bulunduğunu düşündürür;

"Bu Alman Gençliği, okuldan bin kat beterd. Bir süre sonra hep aynı aptal şarkıları söyleyip sokakları uygun adım kat etmekten ve bağırıktan bıktım. Bu sözüm ona askeri eğitimden nefret ediyordum, ben savaşa uygun birisi değildim. Ailem bu Alman Gençliği'nin işkencelerine dayanmam için adeta yalvardı ama nedenini söylemediler" (Bernhard, 2014: 74).

Büyükbabanın Alman eğitim sistemini eleştirmesi aslında romanda bir toplum eleştirisinin amaçlandığını düşündürmektedir. Çünkü büyükbaba torununun eğitimini üstlenerek, onun okula gönderilmesinin gereksiz olduğunu savunur;

“Tüm okullar, özellikle de ilkokullar, genç beyinleri gelişmelerine izin vermeden yok eden berbat kurumlardı. Okullar, içindeki öğrencileri öldürürdü. Bu Alman okullarında da aptallık ilk kuraldı, düşüncesizlik ise yol gösterici olan şey. Her ne kadar bazı ebeveynler çocuklarını mahvoluşa gönderdiklerini biliyor olsa da, okula gitmek zorunluydu” (Bernhard, 2014: 32).

Eğitime dair geçen söz konusu kesitlerde büyükbabanın torunun eğitimini üstlenmesi örneğinden hareketle aslında eğitimle ilgili bireysel bir örneğe toplumsal bir boyut dâhil edilmiştir diyebiliriz. Çünkü anlatının bütününde büyükbabanın, Hitler Almanya’sının eğitim kurumlarını şiddetli biçimde eleştirdiği dikkatlerden kaçmaz. Büyükbaba, Avusturya’yı terk edip Almanya’ya taşınacak olmalarını da kabullenememiştir. Çocuk ise ilk kez duyduğu Hitler ve Nasyonal Sosyalizm kelimelerinin ve Almanya ile ittifakın ne demek olduğunu bilmediğini dile getirir. Burada çocuğun bakış açısından yansıtılan düşüncenin, büyükbaba aracılığıyla açıklığa kavuşturulduğu düşünülebilir. Çocuğun anlamını bilmediği birçok olgu/olay eleştirel bir biçimde büyükbaba tarafından açıklanmaktadır;

“Radikal değişimlerden ve Almanya ile ittifaktan söz ediliyordu sık sık ama bunların ne anlama geldiğini bilmiyordum. Hitler ve Nasyonal Sosyalizm kelimelerini ilk kez duydum. İnsan ne yazık ki genç kalamıyor, dedi büyükbabam. [...] İsviçre cennet, dedi; gerçekten Almanya’ya gitmek zorunda mıyız? Bunu düşünmek bile midemi kaldırıyor. Ama başka çaremiz yok” (Bernhard, 2014: 59).

Anlatıcı, Almanya-Avusturya birleşmesinden söz ederken gelmekte olan Nasyonal Sosyalist döneme dikkat çekmektedir. Büyükbabanın ifadelerinden Almanya-Avusturya birleşmesinden endişe duyduğu ve bu durumu içselleştirmedeği anlaşılmaktadır. Roman boyunca Nazizmin yükselişi ile Almanya ve Avusturya’yı etkisi altına alan Hitler dönemine yönelik olumsuz eleştiri ve göndermeler son derece dikkat çekmektedir. Ayrıca anlatıcı, birçok kesitte ülkesi ve içinde yaşadığı toplum hakkındaki ağır eleştirilerini çocuk bakış açısından yansıtarak okurla paylaşır.

V. Sonuç

Thomas Bernhard’ın, yazma eyleminin temelinde yazarın öz yaşam öyküsü temel belirleyen olmuştur. Bu nedenle onun yaşam öyküsünün otobiyografik yapıtlarının kurgulama noktasındaki katkıları yadsınamaz. Çocuk yaşlarda yüzleştiği aile gerçekleri yaşamı boyunca Bernhard’ın çocukluk travması olarak peşini bırakmamıştır. “Çocuk”da yazarın çocukluk dönemine ilişkin yaşantıları, çocuk anlatıcı bakış açısıyla anlatılmıştır. Bernhard’ın “Çocuk” romanı yazarın, otobiyografik olarak kaleme aldığı beşlemenin sonucusudur. Yazarın, çocukluk anılarının romana otobiyografik bir görüntü kazandırdığı söylenebilir.

Yetişkinlerden farklı düşünce yapısına sahip olan çocuk anlatıcı, anlatıda kendine özgü ‘çocuk dili’ ile dikkat çeker. Rönesans’la birlikte çocukluk algısının gelişimi ivme kazanır. Aydınlanma döneminden sonra çocuk, her alanda önemsenmeye başlanır. 18. yüzyılda gelişmeye başlayan çocuk yazınıyla birlikte ‘çocuk anlatıcı’, ‘çocuk anlatıcı bakış açısı’ kavramları yazınsal alanda yer almaya başlamıştır. Çocuk anlatıcı

kavramının tarihsel süreç içerisinde tam anlamıyla gelişimini tamamlaması neredeyse bir yüz yıl sürmüştür. Çocuk yazını 19. yüzyılda hızlı bir çıkış yakalamış ve bu çerçevede çok sayıda yazınsal ürün ortaya çıkmıştır.

Mark Twain'ın *Die Abenteuer des Huckleberry Finn* adlı romanı ilk çocuk anlatıcı örneği olarak değerlendirilmektedir. Daha sonra onu *Tom Sawyer* gibi çocuk kahramanların öne çıktığı yapıtlar izlemiştir. *Die Abenteuer des Huckleberry Finn*'den sonra çocuk anlatıcı bakış açısı ve ben-anlatıcının egemen olduğu yapıtların sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir. *Lausbubengeschichten, kleine Nick, Das Mädchen mit dem die Kinder nicht erkehren durften, Dirk und ich*, Alman yazınında bu bağlamda dikkat çeken yapıtlardan bir kaçıdır.

Bernhard'ın talihsiz, çelişki dolu yaşam öyküsü ve çocukluk anıları onun kişiliğinin oluşması noktasında temel belirleyen olmuştur. "Çocuk" adlı otobiyografik anlatısı yazarın çocukluğuna dair gerçekleri ve göndermeleri içermektedir. Yapıt, yazarın kurgu dünyasından yansıyan yaşam öyküsünün ve otobiyografisinin izdüşümü olarak değerlendirilebileceğimiz son derece somut bilgiler içermektedir.

Kaynaklar

- Bayrak Akyıldız, H. (2016). Çocuk Bakış Açısının Anlatıda Kullanılışı ve İşlevi Üzerine, *Bilig Yaz* 2016 / Sayı 78, s. 95-116.
- Bernhard, T. (2016). *Çocuk*, (Çev. Sezer Duru), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Fabjan, P. (2021). *Ein Leben an der Seite von Thomas Bernhard- Ein Rapport*, Berlin: Suhrkamp Verlag.
- Hofmann, R. (2010). *Der kindliche Ich-Erzähler in der modernen Kinderliteratur, Eine erzähltheoretische Analyse mit Blick auf aktuelle Kinderromane*, Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Huber, M. Mittermayer, M. Karlhuber, P. (2002). *Thomas Bernhard und seine Lebensmenschen: der Nachlass*. Berlin: Suhrkamp Verlag.
- Kahrs, P. (2000). *Thomas Bernhards frühe Erzählungen: rhetorische Lektüren*, Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann GmbH.
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler, *Iğdır Üniversitesi, Sos Bil Der / İgd Univ Jour Soc Sci* Sayı / No. 13, Ekim / October 2017: 253-276.
- Knape, J. Kramer, O. (2011). *Rhetorik und Sprachkunst bei Thomas Bernhard*, Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann GmbH.
- Meyerhofer, N. J. (1989). *Thomas Bernhard*. 2. Auflage. Berlin: Colloquium.
- Schenk, H. (2009). *Die Heilkraft des Schreibens: wie man vom eigenen Leben erzählt*, München: Verlag C.H. Beck o HG.

- Schöber, F. Villinger, I. (2002). *Politik und Medien bei Thomas Bernhard*, Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann GmbH.
- Sehlen, v. S. (2015). *Poetiken kindlichen Erzählens, Inszenierte Kinder-Erzähler im Gegenwartsroman aus komparatistischer Perspektive*, Würzburg: Königshausen & Neumann GmbH.
- Spielmann, M. (2002). *Aus den Augen des Kindes. Die Kinderperspektive in deutschsprachigen Romanen seit 1945*. Innsbruck: Institut für deutsche Sprache, Literatur und Literaturkritik.
- Judex, B. (2010). *Thomas Bernhard: Epoche, Werk, Wirkung*. München: Verlag C.H. Beck.